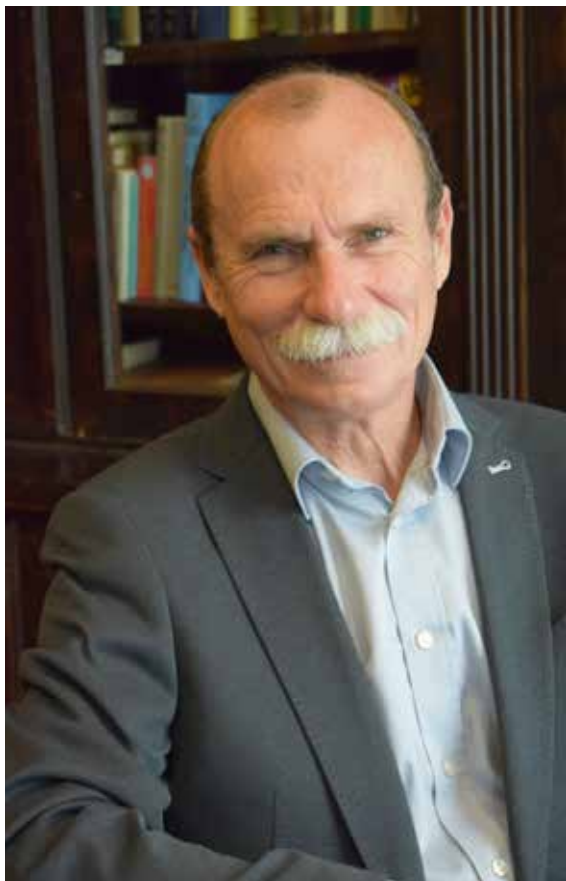

HUMOR ÉS SPORT A SZLÁV KULTÚRÁKBAN

KÖSZÖNTŐ KÖTET
A 60 ÉVES LUKÁCS ISTVÁN TISZTELETÉRE

OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA
SYMPOSIA SLAVICA

HUMOR ÉS SPORT A SZLÁV KULTÚRÁKBAN

KÖSZÖNTŐ KÖTET
A 60 ÉVES LUKÁCS ISTVÁN TISZTELETÉRE

Szerkesztette
Kiss Szemán Róbert

ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék
Budapest, 2019

A KIADVÁNY TÁMOGATÓI
Zuglói Szlovákok Önkormányzata, Budapest
Terézvárosi Szlovák Önkormányzat, Budapest

SZAKMAI LEKTOROK

Bajzek Mária

Berkes Tamás

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELŐ

Janiec-Nyitrai Agnieszka

© Szerzők

ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője

A borítót tervezte: Sellyei Tamás Ottó

Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft.

ISSN 1789-3976

ISBN 978-963-489-163-5

TARTALOM

MILOSEVITS PÉTER: Foci, pingpong, irodalom	7
--	---

HUMOR

BAŃCZEROWSKI JANUSZ: A pletyka mint a manipuláció eszköze ..	14
CSÁSZÁRI ÉVA: A humor mint a dialektológia segédeszköze	24
GYIVICSÁN ANNA: A kifigurázott kispolgár mint a szlovák irodalom egyik jellegzetes alakja (Mozaikok 1830–1930)	32
GYÖNGYÖSI MÁRIA: Alekszandr Blok kései tréfás verseiről	42
ISTVÁN ANNA: Jozef Ignác Bajza anekdotái	56
DRAGAN JAKOVLJEVIĆ: Univerzalna dimenzija humora Branislava Nušića	66
AGNIESZKA JANIEC-NYITRAI: Resna zabava. Paradoksi sodobne kulture v kolumnah Dorote Masłowske <i>Kako prevzeti nadzor nad svetom, ne da bi šli od doma</i> (2017)	76
KISS SZEMÁN RÓBERT: A humor a szláv nemzeti emblematizmus eszköztárában Ján Kollár szláv paradicsomának példái alapján	87
KROÓ KATALIN: A nevetés mint többszörös szignál Dosztojevskij <i>A félkegyelmű</i> c. regényében	102
MANN JOLÁN: Miroslav Krleža <i>Petrica Kerempuh</i> balladáinak „mundus inversus”-a	116
NAGY ISTVÁN: Arc és álarc (Zoscenko humoráról)	127
RÁGYANSZKI GYÖRGY: „Ich taufe dich des Sohnes und des heiligen Geistes.” A nyelvi kódváltás mámoros forrásai	132
SZABÓ TÜNDE: Színház a regényben: A <i>Lear</i> király és <i>Jákob</i> <i>lajtorjája</i>	127

URKOM ALEKSANDER: Mennyire humoros a humor? A pejor minősítés vizsgálata az új magyar–szerb szótárban	157
VÁRNAI DOROTA: Lengyelek „görbe tükre” a 16., 17. századi lengyel irodalomban	171
ZSILÁK MÁRIA: 19. századi katonahumor (Chovanyecz Mihály kéziratot katonai naplójából)	178

SPORT

DUDÁS ELŐD: A horvát és magyar sportterminológia	190
DUDÁS MÁRIA: <i>Magas labda</i> és a többiek a magyar és bolgár nyelvben	199
MÁRIA IMRICHOVÁ: Mintavétel a mai szlovák fiatalok szókincséből	210
MENYHÁRT KRISZTINA: A bolgár lóversenyek szent Teodor kultuszának tükrében és magyar párhuzamaik	219
MÉSZÁROS ANDOR: „Hegyjáró bajtársak ott a magyar földön – hadd szóljak hozzátok egyszer én is...” A Júliai-Alpok magyar költője, Tarczay Gizella	231
PÁTROVICS PÉTER: A lengyel kosárlabda szaknyelvének néhány kifejezéséről	242
MLADEN PAVIČIĆ: Jugoszlávia, a sport hazája (a sport megjelenítése három 21. századi szlovén regényben, délszláv bevándorló elbeszélővel)	250
Tabula gratulatoria	261

A PLETYKA MINT A MANIPULÁCIÓ ESZKÖZE

BANČZEROWSKI JANUSZ

janusz.banczerowski@gmail.com

Abstrakt: Istota plotki polega na rozpowszechnianiu wymyślonych, kłamliwych, negatywnych, złośliwych, niepotwierdzonych informacji, mających na celu dyskredytację osób, zjawisk społecznych i instytucji. Plotka jako akt mowy wykorzystywana jest w celu niszczenia reputacji konkurentów. W artykule autor analizuje pojęcie plotki jako środka manipulacji językowej, potwierdzając to konkretnymi przykładami.

Słowa kluczowe: plotka, definicje i funkcje plotki, manipulacja językowa.

A természetes nyelv, mint alapvető mentális-társadalmi képződmény, sajátos kultúrarchívum, amely az adott közösség anyagi és szellemi tapasztalatát, axiológiai rendszerét, világnézetét, magatartási mintáit, a világhoz fűződő emocionális viszonyát, tehát a világ modelljét tartalmazza. A nyelv grammatikai és lexikális struktúráiban, a közlések formáiban és jelentésében megnyilvánul a világ nyelvi képe, valamint az a mód, ahogyan az adott nyelv- és kultúrközösség felfogja és értelmezi ezt a világot. Az emberek közötti információcsere elsősorban a nyelv segítségével valósulhat meg. Ennek tükrében az adó és a vevő egy alapvető kommunikációs közösséget alkot. Így a nyelvet kezdetről fogva társadalmi jelenségnek kell tekintenünk. A modern technikának köszönhetően az emberek közötti információcsere egyre kevésbé függ az adás-vétel helyétől, ill. idejétől. Olyan világban élünk, amelyben valóságos forradalom zajlik az információt továbbító technikák területén. Ezzel párhuzamosan óriási információs központok jöttek/jönnek létre, amelyek az információt a vevők millióihoz továbbítják. Mindez azonban komoly veszélyeket is rejt magában. A közlés adója és vevője egyre inkább névtelenné válik, és ennek következtében a dialógus, amely az információcsere alapját képezi, könnyen egyirányú monológgá változhat. Ez olyan helyzetet teremt, amelyben a vevő gyakorlatilag olyan információra van ráutalva, amelynek az objektivitása

és igazsága a névtelen adó akaratától függ. A nyelv nem más, mint eszköz, amely mindig alá van rendelve a nyelvhasználók akaratának, tehát meghatározott célokat és érdekeket szolgál, amelyeket a közlés adója jelöl ki a vevő számára. Az igazi vesztély azonban akkor jelenik meg, amikor az informáláshoz való jog és/vagy lehetőség csak egy csoportot, illetve csak az egyik felet illeti meg, pl. a hatalmát gyakorló elitet. Az a törekvés, illetve az a kísértés, hogy a nyelv a kívánt, óhajtott társadalmi magatartások, gondolkodási és minősítési módok kialakításának eszköze legyen, nem új keletű. Általában az olyan politikai rendszerekre jellemző, amelyekben hiányoznak a demokratikus intézmények, és ahol a kisebbség akarata szemben áll a többségivel. A nyelv funkciója ez esetben tulajdonképpen csak a perszvázióra (meggyőzésre) korlátozódik, azaz a vevő kényszerítésére, hogy az adó nézeteit fogadja el egyedüli igaznak és helyesnek. Ilyen körülmények között a nyelv nem teljesítheti az információközlés eredeti, természetes funkcióját, és a manipuláció eszközévé, egyben áldozatává is válik.

A nyelvi kommunikációban különleges helyet foglal el a pletyka, mint az információátadás „suttogó” formája. Változnak az idők, társadalmi rendek, a tömegtájékoztatási technológiák stb., a pletyka viszont örökös marad, egyidős a nyelvvel. A pletyka ismert jelenség a legmagasabb civilizációjú nemzeteknél és a primitív népeknél egyaránt. A *Magyar Nyelv Értelmező Szótára* szerint a pletyka „valamely személyes v. magánügyet, ill. koholt, elferdített dolgot, ügyet bizalmasan v. alattomban tárgyaló, kitergető indiszkrét, felelőtlen v. rosszakaratú hír(esztelés), amely valakit erkölcsi v. társadalmi tekintetben rendszeresen gyanúba v. rossz hírbe hoz; szóbeszéd mendemonda...”. A *Magyar Néprajzi Lexikon*-ban e címszó alatt a következő meghatározás található: „alkalmi bizalmas közlés, amely a valóságot negatív irányba taszítja. A társadalmi normák fennmaradását segíti, ugyanakkor bomlasztja is a közösséget. Kettős jellege miatt a közösség gyakorolja, de tiltja is. A hallgatóval szemben bizalom kifejeződése is. A közösség leggyakrabban érintkező személyeinél (asszonyok) a leggyakoribb.”

A pletyka lehet szenzációhajhászó, rosszindulatú, kártékony, sandaszándékú, lejáratozó, kávéházi, parlamenti, kocsmai, piaci,

folyosói, „intimpistáskodó”, társasági, stb. E példákból kiolvasható, hogy jelzőinek egy része arról tájékoztat, hogy milyen, többnyire negatív tulajdonságokkal rendelkezik, másik része pedig rámutat a leggyakoribb terjedési körre. Anélkül, hogy most elemezni kívánnám, megjegyzem, hogy a pletykának mint beszédaktusnak tendenciózusan és egyértelműen rossz-szándékú változata, mint ahogy a neve is utal rá, a rémhír.

Egyesek azt állítják, hogy a pletyka keletkezésének forrását a pszichikai disszonancia jelensége képezi, amely szerint az emberek, amikor ellentétes információ jut birtokukba, elvetik azt, ami ellentmond a kialakult víziójuknak. A tömegek számára nem léteznek lehetetlen dolgok, így terjedhetnek a legfantasztikusabb legendák és történetek. Terjed mint a járvány, megszállja és irányítja az emberi elmét a nyelvi köntösbe öltözött szuggesztió. (A pletyka gyors terjedését a magyar nyelvben a „pletyka” virágnév is szimbolizálja.) Ahogy

Thiele-Dormann írja:

A pletyka lényegében „ököljog”, a fizikai erőszaknak a helyettesítője. A pletykára jellemző a mások leleplezése fölötti öröm, és az attól való félelem, hogy saját, a szélesebb nyilvánosságra nem tartozó dolgaink napvilágra kerülnek (...). A pletyka fő motívuma a félelem, a bizonytalanság, a magunkba zárt aggodalom amiatt, hogy másoknak esetleg negatív véleménye lesz rólunk... (Thiele-Dormann 1980: 138).

A 80-as években Jean-Noel Kapferer francia pszichológus Pletykakutatási Alapítványt hozott létre Párizsban, és a kutatások eredményeként arra a következtetésre jutott, hogy a pletyka saját visszhangunk, elárulja a társadalmi szükségleteket, félelmeket, zaklatottságot.

Nyelvi közléseink nagyon gyakran közvetítik véleményünket, meggyőződésünket, ítéleteinket, az emberekről és a dolgokról kialakult értékeléseinket, minősítéseinket. Ez általában olyan metainformációs szekvenciák segítségével történik, mint például: azt mondják, hogy..., hallottam, hogy..., az egész város arról beszél, hogy..., mindenki azt mondja, hogy..., olyan hírek keringenek, hogy..., olyan híreket hallottam, hogy..., egy névtelenségbe burkolódzó képviselő azt mondta, hogy..., egy magát megnevezni nem kívánó tiszt azt mondta, hogy..., ugyanakkor nevük elhallgatását kérő források tájékoztatták lapunkat arról, hogy..., a nevének elhallgatását kérő tisztviselő elismer-

te, hogy... stb., ahol az eredeti információforrás nincs konkrétan megjelölve, viszont olyan látszat teremődik, hogy az adott témáról kifejtett vélemények, meggyőződések objektívak, és attól eltérő értékelés nem létezik.

A pletyka keletkezését általában nagyon nehéz kideríteni és követni, viszont bizonyos sajátosságok egyértelműen jellemzik: az információevő mindig hozzáad valamit, valamit elhagy belőle, valamit átalakít rajta, kiforgatja és tovább terjeszti. A pletykák szokásos témái közé tartozik: (1) valakinek a sikertelensége, megbotlása, kompromittálódása, tévedése, szenvedélye; (2) házasságtörés, válás, új házasság, családi veszekedések, sikertelen gyerekek; (3) gyanús jövedelem, gyanús meggazdagodás, vagyonszerzés; (4) gyámoltalanság, fogyatékoság; (5) valakinek a kinézete, viselkedése, magatartása, szokásai, stb.. A témákról tájékoztató üzenetek szokás szerint: (1) többértelműek, ami azt jelenti, hogy tetszőleges értelmezést kínálnak az adó(k) szükségleteinek és speciális képességeinek figyelembevételével; (2) homályos a keletkezésük, és nagy mértékben találgatásokra támaszkodnak; (3) terjesztési motívumaikat általában valamilyen cél vezérli; (4) a bennük rejlő információ nem teljes, egyszerűsített, általánosított formájú; (5) érdeklődést ébresztenek, és egyes emberek számára meghatározott jelentőséggel bírnak, stb. (Bla-chowicz-Wolny 1995: 76-84).

A pletykák speciális fajtája az ún. pletyka-meglepetés. Vannak emberek, akik készségesen elmondják, hogy valakit/valamit láttak, valakiről/valamiről valamit hallottak, valamit tudnak, annak ellenére, hogy arra senki nem kérte őket, hogy arról senki nem kérdezte őket, csak saját maguktól elkezdenek mesélni valódi tényekről, amelyek néha alkalmatlanok a terjesztésre.

A pletyka mint a nyelvi közlés különleges formája feltételezi, hogy az interlokutorok ismerik azokat a személyeket, jelenségeket, tényeket, dolgokat, amelyekről egymás között véleményt cserélnek. Másképpen a közlés érthetetlen maradna. Tehát valamilyen viszonyítási rendszernek, a beszélgetés kiinduló pontjának, preszuppozícióknak léteznie kell ahhoz, hogy a beszélgetés sikeres legyen. Például:

X: *Jánoséknál most már minden rendben van?*

Y: *Á, dehogy. János kibékíthetetlen és nehéz ember.*

Az adó kérdése azért érthető a vevő számára, mert mind a kettőnek tudomása van arról, milyen problémákkal küszködnek Jánosék.

Természetesen a pletykát előre is meg lehet tervezni a hamis, előre kitervelt, szándékosan eltorzított információ felhasználásával. Néha azonban a pletykát a nyelvi közlés egyértelműségének a hiánya, valamint a helytelen értelmezés is szülheti. A közlés akkor meggyőző, ha a téma látszólagos „ismerőjétől”, a „bennfentestől” származik, például a szomszédától, barátától, kollégától stb. Célját akkor éri el, ha a pletykát a lejártni, akadályozni, izolálni kívánt személy támogatóival, baráti körével, közeli munkatársával, főnökével közli, mégpedig olyan behízelgő, meggyőző formában, hogy azok azt ellenőrzés nélkül elhiggyék, tényként fogadják, és ennek hatására az érintett kárára cselekedjenek, a pletykát kitervelő szándékai szerint. A rosszindulatú, kártékony pletykának gyakori célja a megosztás, a régi és bevált „recept” szerint: *divide et impera!*

A pletyka általában a következő metainformációs szekvenciákkal kezdődik:

- Hallottad, hogy...
- Vajon igaz-e, hogy..., mert azt hallottam/azt mondják, hogy...
- Vajon tudod-e, hogy..., mert állítólag azt írták, hogy...
- Tegnap találkoztam Jánossal, és tudod, hogy...
- Hogy, hogy, te nem tudsz semmit...
- Hogy, hogy, te nem hallottad, hogy...
- Semmit sem hallottál?
- Semmit sem olvastál róla?
- Figyelj ide, állítólag...
- Képzeld el, hogy mi történt.
- János azt mondta nekem, hogy azt hallotta, hogy...
- Még semmit sem hallottál? Valóban?
- Tényleg nem tudsz semmit...
- Olyan hírek keringenek, hogy...
- Mindenki azt meséli, hogy... stb., stb.

A további információátadást megelőzi a titoktartás biztosítékának kikényszerítése:

- Esküdj meg, hogy nem mondd el!
- Isten bizony, ne mondd el!
- Elmondom, ha nem terjeszted!
- Ne add tovább!

- Add a becsületszavadat, hogy nem mondd el!
- Ne mondd el senkinek!
- Köztünk maradjon!
- A legteljesebb titoktartás mellett elmondhatom neked... stb., stb.

Az információvevő főként az affirmatív replikák segítségével erősíti meg a titoktartási szándékát: *természetesen; világos; szavam adom; Isten bizony, nem mondom meg senkinek; Esküszöm, hogy nem mondom meg senkinek; Hidd el, hogy nem adom tovább; Nem szólok senkinek, stb..* A titoktartási szándék kinyilvánítása után következik az információkérést jelző szignálok megjelenése: *Na mi is történt?, Mondd meg, nagyon kíváncsi vagyok rá, Mondd már! stb..* Az információ vételét, valamint az általa a vevőben kiváltott emóciót az expresszív replikák jelzik, pl.: *Te jó Isten!, Szent Isten!, Ó, Istenem!, Szent egek!, Te szent ég!, Isten ments!, Ne adj Isten!, Jézus Mária!, Viccelsz!, Na nézd csak!, Na látod!, Na ne mondd!, Valóban?, Ez nem lehet igaz!, Nem mondd komolyan!, stb..* Megfigyelhetjük, hogy a férfiak és a nők más és más fatikus expresszív replikákat használnak. A fatikus kapcsolat fenntartását a különféle általános jellegű metainformációs szekvenciák segítik, például: *Ilyen a sors, A szerencse forgandó, Egyszer fenn, egyszer lenn, Ember tervez, Isten végez, Ilyen az élet, stb.*

Az emberek mindig nagyon élénken reagálnak a társadalmi, gazdasági, politikai és főként a pénzügyi életet érintő pletykákra. Terjednek például a pletykák az árak emelkedéséről (általában igaznak is bizonyulnak), aminek az az eredménye, hogy az emberek tömegesen vásárolják az árut, és hosszú sorokban állnak a boltok vagy a benzinkutak előtt. A pletyka manapság behatolt a kialakulóban lévő üzleti világunkba is. Erre különösen érzékenyek a bankok. A pénzügyi nehézségekről szóló hírek vilámgyorsan fokozzák a félelmet. Az emberek azonnal megostromolják a banki pénztárakat, és az is nyilvánvaló, hogy azokban nincsen elegendő pénz. Ez még jobban felgyorsítja a folyamatot, amelyet lehetetlen megállítani. A pénzügyi világ rendkívül fogékony a pletykákra, mert nagyon gyakran azért terjesztik a hamis híreket, hogy először tönkretegyék a másik céget, és azután bekebelezzék azt. Az adott cég nehézségeiről szóló információk bizonytalanságot és ennek következtében a részvények árának hirtelen zuhanását okozzák. Így a vállalat azoknak a kezébe kerül,

akik kitalálták, kidolgozták és irányították ezt az akciót. Hasonló taktikát a tőzsdén is szoktak alkalmazni, de állítólag ma már egyre kisebb hatékonysággal. Thiele-Dormann egy példát szolgáltat arra vonatkozóan, hogy a 70-es években a „suttogó propaganda” olyan híreket terjesztett, hogy a török, a jugoszláv és a kínai vendéglőkben patkányhúst adnak a vendégeknek. Ennek következtében a forgalom azonnal csökkent. A pletyka hatalmát néhány évvel ezelőtt a magyar külkereskedelem is tapasztalta, amikor a nyugat-európai országokban a száj- és körömfájás betegség által fertőzött húst találtak, amely állítólag a közép-európai országokból származott (így Magyarországról is). Időközben kiderült, hogy a hús Fehéroroszországból és Csehországból való volt, de a pletyka nagyon jól megfelelt a nyugat-európai hústermelőknek abbéli törekvésükben, hogy kiűssék a piacról a nem kívánatos versenytársakat.

A totalitárius rendszerekben a pletyka más szerepet játszik, mint a demokráciákban: kipletykálják az ellenséget, és ez egyélt a nemzetet, amely úgy érzi, hogy a kitalált, lehetetlen történetek kárt okoznak az államnak. A totalitárius országok uralkodói mindig féltek/félnek a pletykáktól, és azért nagyon gyakran saját maguk terjesztették/terjesztik azokat dezinformálás és félrevezetés céljából. A pletyka nagy sikerrel működik a demokratikus rendszerekben is, és komoly fegyvert jelent, főként a politikai és a gazdasági életben, ahol kíméletlen harc és verseny folyik. A „suttogó” pletyka sokkal nagyobb hatóerővel rendelkezik és sokkal veszélyesebb, mint a sajtóban megjelenő pletyka. Az utóbbi ellen elméletileg lehet harcolni, például helyreigazítás révén, de a kávéházban, étteremben, baráti összejöveteleken terjesztett „sárdobálással”, pletykával nehéz megbirkózni.

A történelem azt is igazolja, hogy voltak/vannak olyan pletykák, amelyek megváltoztatták az emberiség történetét is. Példaként említhetjük azt a konfliktust, amely Kerenszkij miniszterelnök és az orosz főparancsnok Kornjilov tábornok között robbant ki a mensevik *Novaja zszizny* című újságban, egy 1917. augusztus végén megjelent hír nyomán. Ez az újság 1917. augusztus 25-én *Konspiráció* címmel cikket közölt a Moszkvában és Szentpétervárott keringő pletykák alapján, amely cikk azt szuggerálta, hogy a jobboldal puccsot készít elő Kerenszkij ellen és a miniszterel-

női posztra Kornyilov tábornokot jelölték. A miniszterelnök valósnak vélte az információt, figyelmen kívül hagyta a külföldi hírszerzés figyelmeztető jelzéseit is, hogy a puccsot valójában a bolsevikok készítik elő. Kerenszkij és Kornyilov között konfliktus robbant ki. A konfliktus rafinált gerjesztésében a politikai befolyással rendelkező V. N. Lvov játszotta a fő szerepet, aki mind Kerenszkijt, mind pedig Kornyilovot félrevezetve, „jól-értesültként” fellépve, megtevesztő, őket egymással szembefordító, hamis „információkat” közölt velük. Az eredmény az lett, hogy Kornyilovot vád alá helyezték, és megfosztották főparancsnoki tisztétől. A készülő bolsevik államcsínyt megérteni és a közeledő veszélyt felfogni képtelen Kerenszkij a harctéren magára maradt. Többek között így készítették elő az októberi forradalmat Oroszországban.

Azt tapasztaljuk, hogy a kommunikációs morál külső és belső okok miatt egyre romlik. Az igazság kimondása egyre inkább háttérbe szorul, pedig az igazság tisztelete a fő feltétele annak, hogy az adott közösség életben maradjon. A hazugság, az őszinteség hiánya, a féligazságok, a szándékos manipuláció tönkretethetik a sokszor nagy nehézségek árán létrehozott közösség alapjait. Több konfliktust, amelyeknek tanúi vagy okozói vagyunk, el lehetne kerülni, ha jobban figyelnénk arra, hogy mit mondunk. A nyelv használata sokszor messzemenő következményekkel is járhat. Az anyanyelvünk nem más, mint értékrend, magatartásforma, viszonyulás a világhoz és embertársainkhoz. Ez a magatartás lehet egyetértő vagy elutasító. A nyelv nemcsak az emberi közösség építésében játszik óriási szerepet, hanem annak a lerombolásában is. Minden társadalom a saját kultúrájában és tradícióiban él, és ez egyidejűleg viszonyítási alapot jelent a család és az egyén számára. Amikor egy gyermeket beszélni tanítunk, egyidejűleg átadjuk neki saját világtképünket is. Egyébként a gyermek el is várja tőlünk, hogy világosan mondjuk meg neki, mi a jó és mi a rossz, mi a szép és mi a csúnya, mi a fontos és mi a kevésbé fontos stb.. A már kora gyermekkortól megtanult két szó, nevezetesen a *szép* (*csecse*) és a *csúnya*, tulajdonképpen az egész axiológia alapjait tartalmazza. Véleményem szerint meg kell fogalmaznunk, és a társadalommal el kell fogadtatnunk egy – a nyelvet és a nyelvhasználatot érintő

– olyan általános követelményrendszer, amely a szó etikáján alapul, és amely a közjóhoz vezet: ne bántsuk a másik embert ellenséges, megalázó, sértő szavakkal; ne csapjuk be az embereket, ne manipuláljuk őket féligazságok, demagógia, zsarolás stb. segítségével; ne szakítsuk meg a dialógust, ne zárkózzunk be, legyünk nyitottak mások szavai előtt, ne tápláljunk előítéleteket, de ugyanakkor ne legyünk naivak a közlések befogadását illetően, vagyis legyünk tekintettel a manipuláció és a becsapás lehetőségeire is. Az interlokútoroknak akceptálniuk, tisztelniük kell egymást, azt kell mondaniuk, amit igaznak tartanak, kivéve az indokolt eseteket. Úgy kell beszélniük, hogy a partner egyértelműen megértse a neki szóló üzeneteket stb. Természetesen a szóetika nem korlátozódik csupán a kommunikációs morálra, de kétségkívül a születendő demokrácia egyik nélkülözhetetlen alappillére. A nyelvhez mint a legnagyobb kultúrkincshez való viszonyt általános tiszteletnek és megbecsülésnek kell öveznie nemcsak azért, mert a nyelv biztosítja a társadalmi életünkhöz nélkülözhetetlen információcserét, hanem azért is, mert a nemzeti identitás legfontosabb eleme, a nemzet összetartó ereje, az ember számára a természet rendkívüli adománya.

BIBLIOGRÁFIA

- ARONSON Elliot, 1966: *The Theory of Cognitive Dissonance. A current perspective*. New York, Academic Press, vol. 4.
- BAŃCZEROWSKI Janusz, 1997: A nyelvi közlés rejtett pragmatikai információiról, *Magyar Nyelvőr*, 121, 49-62.
- BLAGOJEVIC Marina, 2000: A koszovói háború a média győzelmé. In: *Jel – Kép. Rádió és televízió szemle*. 2000/2, 73-102.
- BŁACHOWICZ-WOLNY Ewa, 1995: Plotka albo pocztą pantoflowa jako ulubiona forma komunikacji międzyludzkiej. In: Bańczerowski Janusz (szerk): *Polono-Hungarica*. Budapest, ELTE, Lengyel Filológiai Tanszék, VII., 76-84.
- DĄMBSKA Izydora, 1984: *Wprowadzenie do starożytnej semiotyki greckiej*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, Ossolineum.

- FESTINGER Leon, 1957: *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford, CA Stanford University Press.
- KENNEDY George A., 1963: *The Art of Persuasion in Greece*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- PRATKANIS Anthony R. – ARONSON Elliot, 1992: *Age of Propaganda. The Everyday Use and Abuse of Persuasion*. New York and Oxford, W.H. Freeman and Company
- SÍKLAKI István, 1994: *A meggyőzés pszichológiája*. Budapest, Scientia Humana.
- THIELE-DOHRMANN Klaus, 1980: *Psychologia plotki*. Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy.
- WESOŁOWSKA Danuta, 1991: *Słowa jak kamienie*. Kraków, Wydawnictwo i Drukarnia Secesja.